

Jõelähtme valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise
hindamise programm

OÜ Hendrikson & Ko
Raekoja plats 8, Tartu
Tel: 7 409 800, Faks: 7 409 801

Lennuki 22, Tallinn
Tel: 6 444 501, Faks: 6 444 504

Sisukord

1. KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE ULATUS JA EESMÄRK.....	3
2. STRATEEGILISE PLANEERIMISDOKUMENDI ELLUVIIMISEGA EELDATAVALT KAASNEV KESKKONNAMÕJU	4
3. KSH HUVIGRUPID	7
4. KSH TULEMUSTE AVALIKUSTAMISE AJAKAVA.....	8
5. PROGRAMMI KOOSTANUD EKSPERDI JA STRATEEGILISE PLANEERIMISDOKUMENDI KOOSTAJA ANDMED	10
6. PROJEKTIGA SEOTUD OLEVATE PÄDEVATE ASUTUSTE SEISUKOHAD.....	11
7. KSH PROGRAMMI AVALIKU VÄLJAPANEKU JOOKSUL LAEKUNUD ETTEPANEKUD.	29
LISAD	30
LISA 1. KSH ALGATAMISE OTSUSED JA ALGATAMISEST TEATAMINE.....	31
LISA 2. KSH PROGRAMMI OSAS SEISUKOHTADE KÜSIMINE	39
LISA 3. KSH PROGRAMMI OSAS LAEKUNUD SEISUKOHAD, AVALIKUSTAMISEL LAEKUNUD ETTEPANEKUD	56
LISA 4. KSH PROGRAMMI AVALIKUSTAMISEST TEAVITAMINE.....	82
LISA 5. KSH PROGRAMMI AVALIKU ARUTELU PROTOKOLL JA OSALEJATE NIMEKIRI	86
LISA 6 KSH PROGRAMMILE LAEKUNUD SEISUKOHTADELE JA AVALIKUSTAMISE PERIOODIL LAEKUNUD ETTEPANEKUTELE VASTUSKIRJAD.....	90
LISA 7. JUHTEKSPERDI HARIDUST TÕENDAV DOKUMENT	95

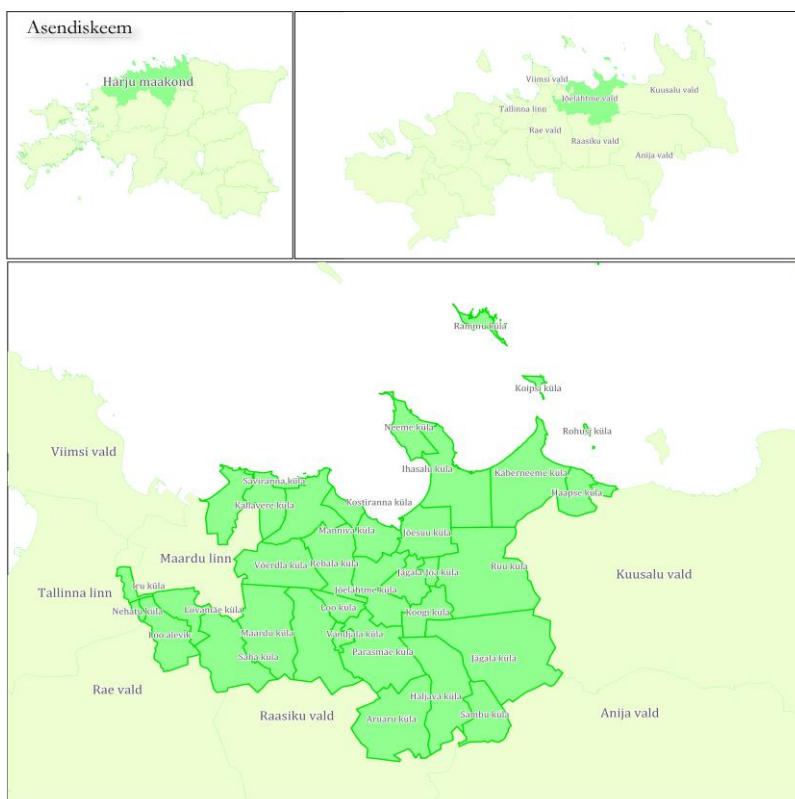
1. Keskkonnamõju strateegilise hindamise ulatus ja eesmärk

Keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH) teostatakse Jõelähtme valla üldplaneeringule. KSH läbiviimisel ja üldplaneeringu lahenduse koostamisel võetakse aluseks kehtivad asjakohased õigusaktid. Õigusaktide muutumisel üldplaneeringu koostamise perioodil järgitakse, et kehtestamisele esitatav üldplaneering ja KSH aruanne on kooskõlas kehtestamise ajal kehtivate õigusaktidega. Vajadusel sõlmitakse täiendavad kokkulepped Konsultandiga üldplaneeringuga lahendatavate ülesannete osas ja sellest tulenevad muudatused ajagraafikus ja töömahus.

Üldplaneeringu koostamine ja KSH algatati Jõelähtme Vallavolikogu 30. mai 2012.a otsusega nr 294. Keskkonnamõju hindamise eesmärgiks on hinnata võimalikke mõjusid keskkonnale, mis võivad kaasneda koostatava üldplaneeringu elluviimisel. Üldplaneeringuga kavandatakse valla maa- ja vee-alade funktsionaalne tsoneerimine, määratakse elamuehituse ja kruntimise põhimõtted, tootmisalad, puhke- ja virgestusalad, ranna ja kalda kasutustingimused, miljööväärtuslikud piirkonnad ja kavandatakse teiste, planeerimisseadusest tulenevate eesmärkide täitmine.

Strateegilise planeerimisdokumendiga hõlmatav ala paikneb Põhja-Eestis Harjumaal, riiklikult olulisima tõmbekeskuse Tallinna läheduses, piirneb läänest Maardu linna, Rae ja Viimsi vallaga, põhjast Muuga, Ihasalu, Kabarneeme ja Kolga lahega, lõunast Rae ja Raasiku vallaga ja idast Kuusalu ja Anija vallaga. Vallal on 42 km pikkune merepiir, mida liigendavad Tahkumäe-Koljunuki neem, Ihasalu ja Kabarneeme poolsaar, ning 9 Kolga lahe väikesaart. Valda läbivad Tallinn-Narva maantee ja raudtee. Valla pindala on 210,8 km².

Skeem 1. Planeeringuala asukohaskeem.

2. Strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju

Keskkonnamõju strateegilisel hindamisel vaadeldakse üldplaneeringu ellu viimisega kaasnevaid mõjusid keskkonnale, et maksimaalselt tagada laiemate keskkonnaaspektide arvestamine üldplaneeringus ning saavutada tasakaalustatud ruumiline tulevikuvision. Hindamise käigus täpsustatakse võimaliku mõju iseloom ja ulatus järgmiste **keskkonnakomponentide** lõikes:

1. Looduskeskkond

geoloogiline ehitus, sh maavarad;
maastik;
põhjavesi sh kaitsmata põhjaveega alad;
rannikumeri ja voolu- ja seisuveekogud, sh voolu- ja seisuveekogude puhul hinnatakse mõju üldplaneeringu täpsusastmest lähtuvalt kalade kudealadele ja rändteedele¹;
ranna- ja kalda kaitsevöönd;
taimkate ja loomastik, rohevõrgustik;
looduskaitsealad ja kaitstavad loodusobjektid, sh Natura 2000 alad;
väärtuslikud maastikud;
väärtuslikud põllumajandusmaad;

2. Tehiskeskkond

tehniline taristu (sh veevarustus ja kanalisatsioon);
maakasutus (tootmispiirkonnad, elamualad jm juhtotstarvetega alade paiknemine ja vastastikused mõjud);
liikluskorraldus, sh kergliiklus ja planeeringuala läbivad maanteed, raudtee;
kaevandused ja karjäärid;
olulise ruumilise mõjuga objektid (ORMO);
jäätmemajandus;
riigikaitseobjektid;

3. Sotsiaal-majanduslik ja kultuuriline keskkond

Rahvastik;
sotsiaalne infrastruktuur;
puhke- ja virgestusalad;
ajaloo- ja kultuurimälestised;
miljööväärtuslikud alad;
inimese tervis (müra, õhusaaste, radoon, suurõnnetuste oht);
vaated.

Jõelähtme üldplaneeringu koostamise algfaasis on selgunud järgmised **asjaolud, mis eeldatavasti vajavad eritähelepanu** ka keskkonnamõju strateegilisel hindamisel:

1. valla arengueeldustele tuginedes elamu-, puhke- ja teeninduspiirkondade määramine ning kvaliteetse elu- ja teenuskeskkonna loomine atraktiivsetes piirkondades nagu rannikualad, vooluveekogude kaldaalad, looduskauhid piirkonnad jne, et soodustada elanikkonna kasvu ja noorte perede jäämist/saabumist valda;

¹ Planeeringu koostamise raames on vajalik koostöö Põllumajandusametiga kudealade ja rändeteede paiknemise täpsustamiseks.

2. juba väljakujunenud asustusalade laiendamine ja sidumine ühtsemaks asustusalaks, mis loob eeldused ühtsete taristuobjektide väljaarendamiseks ja arendustegevuse kavandamiseks ka tundlikumates, kuid samas arengueeldusi omavates atraktiivsetes piirkondades;
3. ettepaneku esitamine asustusüksuste vahelise piiri muutmiseks, kui loogilisuse printsiibist või maa-alade kasutuspõhimõtetest ja ehitustingimustest tulenevalt kujunevad perspektiivis ühtse struktuuriga külad või küla osad;
4. elamualade maakasutus- ja ehitustingimuste määramine tulenevalt piirkonna iseloomust;
5. tootmistegevuse, sh kaevandus- ja põllumajandustegevusega kaasneva võimaliku keskkonnamõju sh -reostuse hindamine (jääkreostus, jäätmed, pinnase- ja põhjavee saastatus, müra, õhusaaste);
6. üldplaneeringu muinsuskaitse eritingimuste koostamine Rebala muinsuskaitsealal;
7. kavandatavate elamu- ja tootmisalade iseloom ja sobitumine maastikku;
8. Jägala lubjakivimaardla ja Vao lubjakivimaardla edasine kasutusperspektiiv;
9. endiste karjääride puistangute kasutustingimused ja – perspektiiv;
10. puhke- ja virgestusalad, sh rannaalade, Jägala jõe ja teiste siseveekogude kasutamine (avalik rand, supluskohad, rekreatsioon) ja endiste suletud kaevandusalade kasutusele võtmine puhkealadena;
11. Jägala jõe alamjooksu kasutus- ja kaitsetingimused;
12. miljöövärtuslike hoonestusalade määramine ja neile kasutustingimuste seadmine;
13. erinevate ajaperioodide kultuuripärandi, arheoloogiliselt väärtuslike alade ja ajalooliselt väärtuslike objektide säilimine;
14. vaatekoridoride määramine kultuurilooliselt olulistele objektidele ja kaunistele maastikele;
15. avalikud juurdepääsud veekogude kallasrajale;
16. avalikuks kasutuseks määratavate teede vajaduse väljaselgitamine
17. Maardu kristalliinse ehituskivi maardla ja Vao lubjakivi maardla kaevandustegevuse vähendamine/laiendamine ja aktiivsete varude võimalik kaevandustegevus (sh Maardu graniidmaardla);
18. inimtegevuse ja looduskeskkonna säilitamisvajaduse vaheline tasakaal ranna- ja kaldaäärsetes piirkondades;
19. kaitsealade kaitstavate väärtuste säilimine, sh uute kaitsealade loomise vajaduse väljatoomine;
20. kaitsmata põhjaveega alade kasutustingimused sh puurkaevud
21. ranna ja väikesaarte ehituskeeluvööndi täpsustamine ja üleujutusohuga alad, sh rannakindlustused;
22. sadamakohtade võrgustik;
23. rohevõrgustiku tuumalade ja koridoride paiknemise (piiride) ja kasutustingimuste täpsustamine;
24. väärtuslike põllumajandusmaade² säilimine ja kasutuses hoidmine põllumajanduslikuks tegevuseks;
25. ühisveevärgiga kaetud/kaetavad alad, reovee kogumisalad ja perspektiivis ühiskanalisatsiooniga kaetavad alad;
26. ühistranspordiühendused valla siseselt ja naaberomavalitsuste tõmbekeskustega;

² põllumajandusmaa on põllumaa, püsirohumaa ja püsikarjamaa või püsi kultuuride all olev maa-ala ning põllumaa põllumajanduskultuuride tootmiseks haritav maa või kesa, mida saab kasutada põllumajanduskultuuride tootmiseks (*Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 1307/2013, 17. detsember 2013, artikkel 4*).

27. suurõnnetusohuga ettevõtted;
28. valla ülese keskuse määratlemine;
29. nn *Shangai* küla (Kallavere ja Ülgase vaheline endine aiandusühistute-ja suvilapiirkond) tulevikuperspektiivid;
30. ehitamise võimalused asustatud väikesaartele.

Mõjude hindamisel lähtutakse nii keskkonnakomponendikesksest lähenemisest (üldplaneeringu mõju keskkonnale) kui ka hinnatakse keskkonnast enesest tulenevaid mõjusid. **Lähtekohaks on üldplaneeringu kui strateegilise ruumilise arengudokumendi iseloom** – mõjude hindamisel püsitakse üldplaneeringu täpsusastmes ja keskendutakse teemadele, mida saab üldplaneeringuga reguleerida. Hindamisel kasutatakse keskkonnamõju strateegilise hindamise üldtunnustatud metoodikat, valides ning täpsustades töö käigus sobivaimad hindamismeetodeid vastavalt kerkivale vajadusele. Eeldatavalt kasutatakse valdavalt kvalitatiivseid hindamismeetodeid (ekspertarvamused, konsultatsioonid jms), vajadusel kasutatakse ka hindamismaatrikseid, võtmetegurite kaalumist jne. Hindamisel arvestatakse ka väljastpoolt planeeringuala tulenevate oluliste mõjudega ning mõjude kumuleerimisega. Objektipõhist hindamist Jõelähtme valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus ei teostata, kuna ulatuslikke välitöid KSH käigus ei kavandata.

Keskkonnamõju hindamise ja üldplaneeringu koostamise käigus toimub piirkonnaga tutvumine looduses, viiakse läbi tööseminare ning kasutatakse olemasolevaid planeeringute, uuringute, riiklike ja maakondlike sektorarengukavade ja muude allikate materjale, sh Ehitusmaavarade riikliku arengukava 2011-2020, Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava. Töö teostamisel tehakse koostööd vallavalitsuse ametnike, kohalike elanike, planeerimisdokumendi koostajate, keskkonnaekspertide ja Rebala muinsuskaitseala eritingimuste koostaja vahel. Töö koostamisel võetakse arvesse avalikkuse ettepanekud ning tuuakse välja nendega arvestamise või mittearvestamise põhjendused.

Üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise integreeritud protsessi käigus kujundatakse **alternatiivsed planeeringulahendused** ning nende seast valitakse sobivaim, kõigile osapooltele võimalikult meelepärane ja keskkonda arvestav lahendus. Planeeringulahenduse väljatöötamine ja keskkonnamõju strateegiline hindamine on omavahel tihedalt seotud ning paralleelselt kulgevad protsessid, seega selgub alternatiivide täpne sisu protsessi käigus.

Keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandes kirjeldatakse loodus-, tehis- ja sotsiaal-majanduslikule keskkonnale avaldatava otsese ja kaudse, negatiivse ja positiivse mõju iseloomu, suurust, ulatust, esinemise tõenäosust ja kestvust. Hindamise tulemusena tehakse ettepanekud negatiivse mõju vältimiseks ja/või leevendavate meetmete kasutamiseks kavandatava tegevuse elluviimisel. Töö käigus täpsustatakse ka **piiriülese mõju** esinemise võimalikkus, hetkeseisuga piiriülese mõju avaldumist ette näha ei ole.

Jõelähtme valla üldplaneeringu KSH raames hinnatakse võimalikku mõju Natura 2000 võrgustiku aladele esmalt läbi eelhindamise protsessi. Juhul, kui on ilmne, et üldplaneeringuga kavandatakse olulist keskkonnamõju avaldavat tegevust ja tegevuse üksikasjad on teada, viiakse läbi ka asjakohane hindamine. Asjakohane hindamine on tavapäraselt detailplaneerimise ja projekteerimise etapi käigus läbiviidav tegevus, mis

eeldab, et kavandatu kohta on oluliselt rohkem informatsiooni kui vaid juhtotstarbekohased maakasutuspõhimõtted ja -tingimused. Sellist lähenemist toetab ka Keskkonnaameti ja Keskkonnaministeeriumi poolt tellitud juhendmaterjal "Juhised Natura hindamise läbiviimiseks loodusdirektiivi artikli 6 lõike 3 rakendamisel Eestis". Juhendmaterjali järgi on asjakohane ehk sisuline hindamine tegevus, mille eesmärgiks on eelhindamise käigus tuvastatud Natura ala(de)le avalduva tõenäoliselt olulise negatiivse mõju detailne hindamine lähtudes ala kaitse-eesmärkidest, struktuurist ja funktsioonist ning Natura-ala kaitse-eesmärkide saavutamise tagamine kavandatavast tegevusest hoolimata.

Keskkonnamõtjude laiapõhjalise hindamise kaasabil on eesmärgiks jõuda strateegilise arengudokumentini, mis arvestab Eestis aset leidvate sotsiaalsete protsessidega, samuti Jõelähtme valla, Harjumaa maakonna ja Eesti Vabariigi strateegiliste arengudokumentidega.

3. KSH huvigrupid

Isikud ja asutused, keda strateegilise planeerimisdokumendi alusel kavandatav tegevus võib eeldatavalt mõjutada või kellel võib olla põhjendatud huvi selle strateegilise planeerimisdokumendi vastu on esialgsetel andmetel (KSH programmi koostamise ajal) esitatud alljärgnevas tabelis.

Isik või asutus	Mõju ja/või huvi	Teavitatakse kirjaga (Vastavalt KMHKJS § 37 lõikele 1)
Jõelähtme Vallavalitsus	Kohaliku arengu edendaja ja tasakaalustatud avalike huvide kaitsja	
Riigimetsa Majandamise Keskus	Metsalooduse säilitamine ja loodussõbraliku turismiteenuse arendamine	
Harju Maavalitsus	Maakonna tasandil avalike huvide kaitsja	Harju Maavalitsus
Kultuuriministeerium	Arengu edendaja ja tasakaalustatud avalike huvide kaitsja	Muinsuskaitseamet
Sotsiaalministeerium	Arengu edendaja ja tasakaalustatud avalike huvide kaitsja	Terviseameti Põhja Talitus
Keskkonnaamet	KSH järelvalvaja huvi ja funktsioon on tagada protsessi vastavus seaduse nõuetele	Keskkonnaameti Harju-Järva-Rapla regioon
Eesti Keskkonnaühenduste Koda	Keskkonnakaitse edendamine	Eesti Keskkonnaühenduste Koda
Piirkonna ettevõtjad	Piirkonna majandusliku potentsiaali suurendamine	Kirjaga ei teavitata. Teavitatakse ajalehtedes ja Ametlikes Teadaannetes
Piirkonna elanikud ja laiem avalikkus	On huvitatud maksimaalselt kõrge kvaliteediga keskkonnast	Kirjaga ei teavitata. Teavitatakse ajalehtedes ja

Isik või asutus	Mõju ja/või huvi	Teavitatakse kirjaga (Vastavalt KMHKJS § 37 lõikele 1)
		Ametlikes Teadaannetes
Naaberomavalitsused	Arengu edendajad ja tasakaalustatud avalike huvide kaitsjad	Teavitatakse kirjaga
Võrguettevõtjad	Teenuse pakkumine, sh teenusega seotud taristu rajamine	Teavitatakse kirjaga

KSH käigus asjaolude selgumisel võib mõjutatavate ja/või huvitatud isikute ja asutuste nimekiri täiendada.

4. KSH tulemuste avalikustamise ajakava

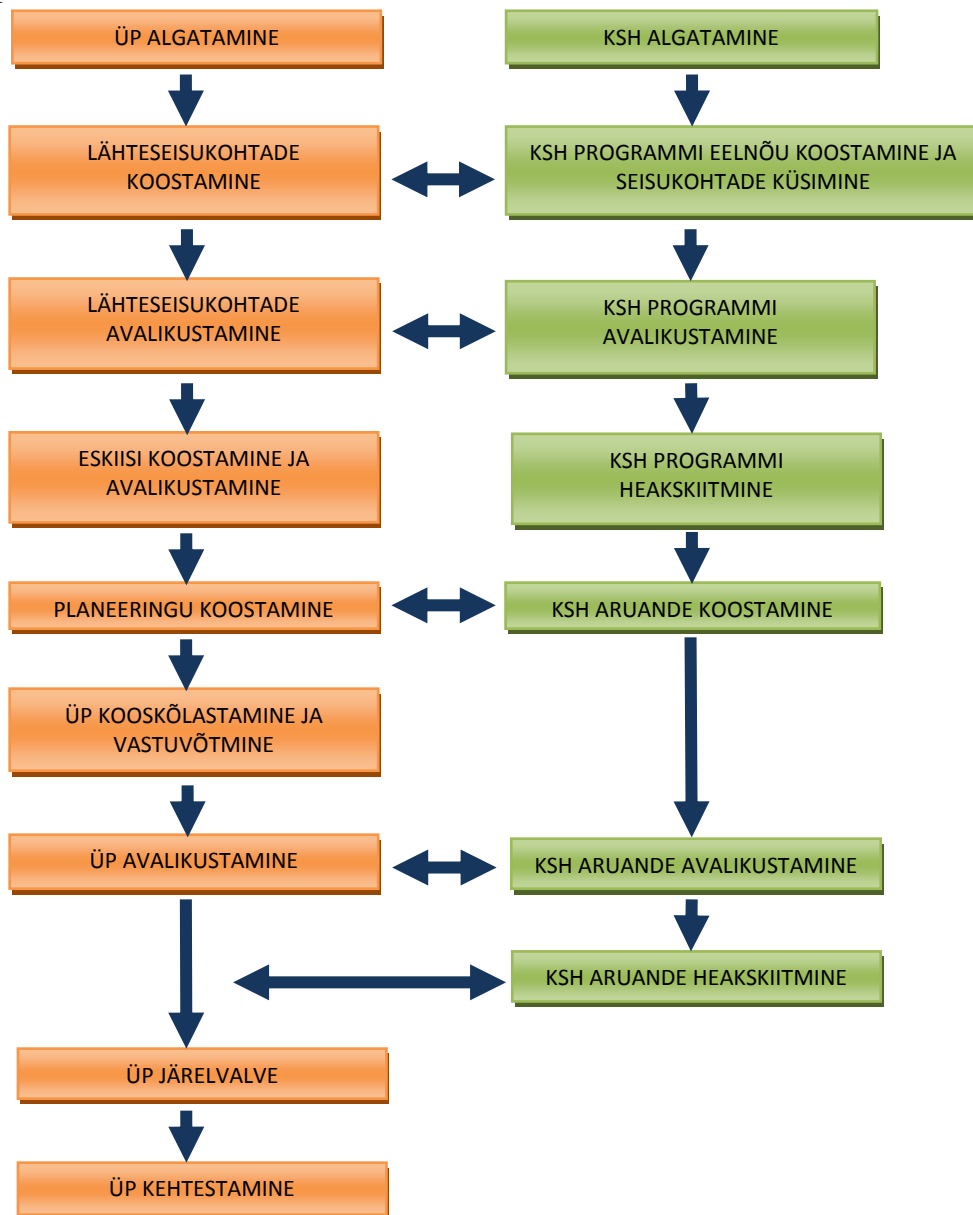
KSH viiakse läbi ÜP koostamisega üheaegselt, et arvestada võimalikult suures ulatuses üldplaneeringu ellu viimisega kaasnevat keskkonnamõjusid ja tagada seeläbi säästev ja tasakaalustatud ruumiline areng. Tulenevalt *keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimise seaduse* (edaspidi ka KeHJS) § 36 lõike 2 punktile 4 lähtub KSH ajakava strateegilise planeerimisdokumendi koostamise ajakavast. Planeeringulahenduse lähteseisukohtade kujundamine, lahenduse koostamine ja avalikustamine toimuvad paralleelselt ja integreeritult KSH protsessiga, mistõttu on kaasatud kogu menetluse üheaegselt nii planeeringu koostaja kui KSH ekspert. Vastavalt KeHJS § 43 hinnatakse pärast KSH aruande kehtestamist planeeringulahenduse vastavust

Keskkonnamõju strateegilise hindamise ja selle tulemuste avalikustamise prognoositav ajakava on esitatud alljärgnevas tabelis.

Keskkonnamõju strateegilise hindamise etapp	Aeg
KSH algatamine	mai 2012
KSH programmi koostamine	juuni-juuli 2014
Seisukohtade küsimine KSH programmi sisu osas pädevatelt asutustelt	september-oktoober 2014
KSH programmi avalik arutelu ja selle eelnev avalik väljapanek (vähemalt 14 päeva).	November 2014 Avalik arutelu 1.12.2014 kell 15.00 vallamaja II korruse saalis
KSH programmi heakskiitmine Keskkonnaameti Harju-Järva-Rapla regiooni poolt	jaanuar – veebruar 2015
Esialgse eskiislahenduse ja KSH aruande koostamine	jaanuar 2015-mai 2015
Esialgse eskiislahenduse täpsustamine ja korrigeerimine. Üldplaneeringu eskiislahenduse avalikustamise korraldamine. Avalikustamise tulemusena maakasutustingimuste täpsustamine. Seletuskirja ja kaardimaterjali koostamine ja vormistamine; KSH aruande koostamine	mai 2015-august 2016
Planeerimisettepaneku kooskõlastamine koos KSH aruande eelnõuga	august 2016 – jaanuar 2017

Keskkonnamõju strateegilise hindamise etapp	Aeg
Planeerimisettepaneku vastuvõtmine	jaanuar-veebruar 2017
Planeerimisettepaneku ja KSH aruande avalikustamine	märts-mai 2017
Avalikustamise tulemusi arvestades planeeringu ja KSH aruande täiendamine/korrigeerimine	juuni 2017
KSH aruande heakskiitmine Keskkonnaameti Harju-Järva-Rapla regiooni poolt	juuni-juuli 2017
Planeeringu järelvalve	august –september 2017
Planeeringu kehtestamine	oktoober-november 2017

KSH tulemustele. Alljärgnev skeem kajastab KSH ja ÜP omavahel seotud menetluse etappe.

Skeem 2. Planeeringulahenduse ja KSH koostamise menetluse etapid.

5. Programmi koostanud eksperdi ja strateegilise planeerimisdokumendi koostaja andmed

Jõelähtme valla üldplaneeringu koostamise korraldaja on:

Jõelähtme Vallavalitsus

Postijaama tee 7
Jõelähtme Vald, 74202
Harjumaa
Tel. 605 4887,
e-post: kantselei@joelahtme.ee

Üldplaneeringu konsultant ja KSH aruande koostaja on:

Hendrikson&Ko OÜ

Raekoja plats 8
51004 Tartu

Lennuki 22
10145 Tallinn

Töörühm

Eksperti nimi	Eksperti roll	Hinnatavad mõjuvaldkonnad
Pille Metspalu	KSH juhtekspert, sotsiaalsete ja majanduslike mõjude ekspert	Tehniline taristu, maakasutus, liikluskorraldus, kaevandustegevus, ORMO, riigikaitse objektid, jäätmemajandus; rahvastik
Kairi Mänd	Sotsiaalsete, kultuuriliste ja majanduslike mõjude spetsialist	Väärtuslikud maastikud, väärtuslikud põllumajandusmaad; sotsiaalne infrastruktuur; puhke- ja virgestusalad; ajaloo- ja kultuurimälestised; miljööväärtuslikud alad, radoon, suurõnnetuse oht
Riin Kutsar	Looduskeskkonna- ja Natura hindamise ekspert	Geoloogiline ehitus, sh maavarad; maastik; Natura eelhindamine
Veiko Kärbla	Looduskeskkonna spetsialist	Müra, õhusaaste
Tõnn Tuvikene	Looduskeskkonna	Põhjavesi sh kaitsmata põhjaveega alad; rannikumeri ja voolu- ja

	spetsialist	seisuveekogud , sh voolu- ja seisuveekogude puhul hinnatakse mõju üldplaneeringu täpsusastmest lähtuvalt kalade kudealadele ja rändteedele; ranna- ja kalda kaitsevöönd
Kaile Peet	Looduskeskkonna spetsialist	taimkate ja loomastik, rohevõrgustik; looduskaitsealad ja kaitstavad loodusobjektid

Töörühma koosseisu võidakse töö käigus vajadusel täiendada.

KSH juhtekspert Pille Metspalu omab keskkonnamõju strateegilise hindamise õigust (vastavalt Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus §34 lg 3), sest:

- On omandanud kõrghariduse inimgeograafias (sh ruumiline planeerimine ja keskkonnakorraldus) Tartu Ülikoolis. Omab teadusmagistri kraadi inimgeograafias.
- Omab planeerimis- ja arendusalast kogemust alates aastast 1999, planeeringute keskkonnamõju strateegilise hindamisega tegelenud alates aastast 2005.
- Õpingud Tartu Ülikoolis sisaldasid planeerimisalast koolitust 40 tunni ulatuses.
- Ekspert tunneb keskkonnamõju strateegilise hindamise põhimõtteid, protseduuri ja hindamisega seotud õigusakte.

Juhteksperdi haridust tõendavad dokumendid on esitatud lisan 7.

6. Projektiga seotud olevate pädevate asutuste seisukohad

Vastavalt KeHJS § 33 lõikele 3 küsiti KSH programmi osas seisukohti § 33 lõikes 6 nimetatud asutustelt. Lisaks teavitati võrguettevõtjaid, naaberomavalitsusi ning esitati Jõelähtme valla KSH programm ning lähteseisukohad tutvumiseks. Järgnevas tabelis on esitatud kokkuvõtte saadud tagasisidest ning ülevaade KSH programmis ettepanekute alusel tehtud täiendustest. Asjassepuutuv kirjavahetus on esitatud KSH programmi lisades 2 ja 3.

Seisukoha esitaja, kirja kuupäev ja nr	Laekunud seisukoht	Arvestamine KSH programmis
AS Eesti Gaas 30.09.2014 nr 5-11169	Tähistada üldplaneeringu koostatavatel plaanidel C-kategooria (rõhuga kuni 16 bar) gaasitorustike paiknemine aga samuti Muuga sadamasse planeeritava LNG	C kategooria gaasitorustike ja gaasireguleerijaamade asukohad täpsustatakse AS-ga Gaasivõrgud ning kantakse planeeringujoonisele nende võrguhaldaja poolt esitamise järgselt. Kaitsevööndi

	<p>väljundtorustik ühendusega Uuskülas paikneva C-kategooria gaasitorustikuga. C-kategooria gaasitorustike ja nendel paiknevate gaasireguleerjaamade (Saha küla Maardu GRP, Uuskiila GRP, Kostivere GRP) kaitsevöönd on 2 meetrit torust.</p>	<p>olemasoluga arvestatakse maakasutus- ja ehitustingimuste seadmisel. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i></p>
	<p>Jõelähtme vallas paiknevate D-kategooria (rõhuga kuni 55 bar) ülekandegaasitorustike ja Saha külas paikneva Tallinna GJJ maaomanikuks ja valdajaks on 2013 aastast alates AS EG Võrguteenus. Nende seisukoha saamine KSH programmile ja üldplaneeringule on vajalik.</p>	<p>AS-le Võrguteenus (Punane 56, 13619 Tallinn, egvorguteenus@gaas.ee) saadetakse KSH programmi avalikustamise teade. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i></p>
<p>Lennuamet 02.10.2014 nr 4.6-8/14/3096</p>	<p>Lennuametil puudub juriidiline õigus ja pädevus Jõelähtme valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi eelnõu sisu osas seisukoha kujundamiseks. Üldplaneeringus palume arvestada, et lennundusseaduse § 35 kohaselt tuleb Lennuametiga kooskõlastada kõik üle 45 meetri kõrgust ehitist hõlmavad detailplaneeringud ja ehitusprojektid.</p>	<p>Seisukoht võetud teadmiseks. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i></p>
<p>Põllumajandusmini steerium 06.10.2014 nr 9.4-4/8555-1</p>	<p>Oleme seisukohal, et üldplaneeringuga tuleks määrata <u>väärtuslikud põllumajandusmaad</u>, seades nende kaitse- ja kasutustingimused. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) nr 1307/2013, 17. detsember 2013, artikli 4 järgi on põllumajandusmaa põllumaa, püsirohumaa ja püsikarjamaa või püsikultuuride all olev maa-ala ning põllumaa põllumajanduskultuuride tootmiseks haritav maa või kesa, mida saab kasutada</p>	<p>Üldplaneeringuga määratakse väärtuslikud põllumajandusmaad. Lähteseisukohtade dokumenti ja KSH programmi täiendatakse selgitusega, et väärtusliku põllumajandusmaa mõiste on ulatuslikum kui väärtusliku põllumaa - põllumajandusmaa on põllumaa, püsirohumaa ja püsikarjamaa või püsikultuuride all olev maa-ala ning põllumaa põllumajanduskultuuride tootmiseks haritav maa või kesa, mida saab kasutada põllumajanduskultuuride</p>

	põllumajanduskultuuride tootmiseks.	tootmiseks. <i>KSH programmi ja lähteseisukohti täiendatakse.</i>
	KSH programmi eelnõu 2. peatükis “Strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju” märgitud looduskeskkonda käsitletavate keskkonnakomponentide (rannikumeri ja voolu- ja seisuveekogud) hulgas käsitleda ka <u>üldplaneeringu elluviimisega kaasneva mõju iseloomu ja ulatust kalade kudealadele ja rändeteedele.</u>	Jõelähtme üldplaneeringuga ei planeerita tegevusi rannikumerel, mereala planeerimine toimub vastavalt üleriigilisele planeeringule Eesti 2030+ ja uuele planeerimiseaduse eelnõule merealadele koostatavate maakonna-planeeringute käigus. <i>Voolu- ja seisuveekogude puhul hinnatakse mõju üldplaneeringu täpsusastmest lähtuvalt kalade kudealadele ja rändeteedele.</i> Planeeringu koostamise raames on vajalik koostöö Põllumajandusametiga kudealade ja rändeteede paiknemise täpsustamiseks. <i>KSH programmi täiendatakse.</i>
Maanteeamet 13.10.14 nr 15-4/14-00241/493	Asustuse mõju liiklemise ohutusele ja sujuvusele. Tuleks vältida liikluskorralduslikult otse maanteega seotud, sh maanteena piirneva ribana kulgeva asustuse teket. Samuti tuleb vältida liiklusele olulist mõju avaldava arenduse (nt jaekaubanduskeskused) kavandamist piirkonda, mis jääb keskuse tegevusalast välja ning toob endaga kaasa pendelliikluse tekke.	Seisukohaga arvestatakse maakasutuse kavandamisel. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Vältida tuleb müra- ja saastetundliku arenduse kavandamist maanteega piirnevale alale. Juhul, kui maanteega piirnevale alale nähakse ette asustuse areng, tuleb arendajal tarvitusele võtta vajalikud leevendusmeetmed.	Seisukoht võetakse teadmiseks maakasutuse kavandamisel. Juhul, kui maanteega piirnevale alale nähakse ette asustuse areng, antakse üldplaneeringuga suunised leevendusmeetmete rakendamiseks. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Asustuse ühendamise teedevõrguga tuleb kavandada lähtuvalt tee funktsioonist. Vältida kohaliku liikluse segunemist pikamaaliiklusega	Seisukoht võetakse teadmiseks. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>

	(transiitliiklusega).	
	Koostöös Maanteeametiga määrata põhimaantee 1 Tallinn-Narva (E20) Kostivere ristmiku võimalik asukoht ja kavandada kohaliku liikluse tarbeks kogujateed liiklussõlmede vahele.	Üldplaneeringu protsessi järgmistes etappides jätkub koostöö Maanteeametiga liiklussõlme ja kogujateede asukoha määramiseks. <i>Programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Põhimaanteele 1 Tallinn-Narva (E20) uusi samatasandilisi ristmikke ja mahasõite ei kavandata.	Seisukohaga arvestatakse. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Täiendavate teekoridoride kavandamisel tuleb teostada teostatavusuuring ning näidata rahastaja. Maanteeamet lähtub teedevõrgu arendamisel Vabariigi Valitsuse 16.10.2013.a. korraldusega nr 448 vastu võetud „Riigimaanteede teehoiukava aastateks 2014-2020“ http://www.mkm.ee/riigimaanteede-teehoiukava-aastateks-2014-2020/ toodust.	Üldplaneeringu näol on tegemist strateegilise arengudokumendiga, mis kavandab maakasutust, sh taristut, pikas perspektiivis. Üldplaneeringu ülesanne on näidata vajadusel teede asukohad või ühendusvajadus tulenevalt kavandatud arengust ja arengupotentsiaalid. Teostatavusuuringu koostamine ja rahastaja määramine ei ole üldplaneeringu ülesanne. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Määrata teede ja tänavate asukohad, planeeringualadele juurdepääsud ning liikluskorralduse üldised põhimõtted.	Teede ja tänavate asukohad, planeeringualadele juurdepääsud ning liikluskorralduse üldised põhimõtted määratakse üldplaneeringu täpsusastmest lähtuvalt. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Tehnovõrkude koridoride määramisel tuleb vältida nende kavandamist teemaale.	Tehnovõrkude koridoride määramisel lähtutakse üldplaneeringu täpsusastmest ja ülesandest – põhiliste tehnovõrkude trasside ja tehnorajatiste toimimist tagavate meetmete määramine. Üldplaneeringuga seatakse tingimused, et täpsemate lahenduste väljatöötamisel jätkuprojektiga tuleb arvestada määrusega „Maantee

		projekteerimisnormid“. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Arvestada ühistranspordi ja selle liinivõrgu arendamise vajadusest.	Üldplaneeringus arvestatakse ühistranspordi ja selle liinivõrgu arendamise vajadusega vastavalt ühistranspordiseaduses toodule. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Riigimaanteedega seonduva käsitlemisel lähtuda Vabariigi Valitsuse 16.10.2013.a. korraldusega nr 448 vastu võetud „Riigimaanteedee teehoiukava aastateks 2014-2020“ http://www.mkm.ee/riigimaanteedee-teehoiukava-aastateks-2014-2020/ , kus on selgitatud konkreetsed tegevused ja vahendid.	Dokumendiga „Riigimaanteedee teehoiukava aastateks 2014-2020“ ja seal toodud kavandatud tegevustega arvestatakse. Sadamas kavandab üldplaneering maakasutust, sh taristut, pikas perspektiivis. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Käsitleda mh liiklusest tingitud keskkonnamüra ja tekkiva tolmu vähendamist, viidates Vabariigi Valitsuse 16.10.2013.a. korraldusega nr 448 vastu võetud „Riigimaanteedee teehoiukava 2014-2020“-le, sest selles määratakse konkreetsed tegevused ja ka vahendid.	KSH vaadeldakse tegevusega kaasnevat mõjusid, sh liiklusest tingitud mõjusid. Müra ja õhusaaste komponendid on nimetatud KSH programmi ptk 2. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Hinnata maakasutuse ja teedevõrgu kavandamisel avalduvat mõju liiklusohutusele, vastavalt EL direktiivi 2008/96 artiklile 3.	Vastavalt Majandus- ja kommunikatsiooniministri määrusele “Liiklusohutusele avalduva mõju hindamise tingimused ja nõuded mõju hindamisele ¹ ” on liiklusohutusele avalduva mõju hindamine kohustuslik Eestis asuvatel üleeuroopalise teedevõrku kuuluvatel teedel, kui kavandatakse uue tee ehitamist või olemasoleva teedevõrgu muutmist, millega kaasneb oluline mõju liiklusvoole. Jõelähtme üldplaneeringuga ei kavandata muudatusi üleeuroopalise

		teedevõrku kuuluvatel teedel. Maakasutuse ja teedevõrgu kavandamisel arvestatakse liiklusohutuse teemadega, mh võetakse arvesse Maanteeameti poolt väljatoodud tingimusi. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus</i>
	Arvestades olemasolevate maavara maardlate jätkuvat kasutamist ja kasutuse laienemist, anda hinnang maavara väljaveo teede ja nende perspektiividele lähtuvalt liiklusohutusest ja tee seisukorrast.	Vastavalt PlanS § 8 on üldplaneeringu ülesandeks teede ja tänavate asukohta ja liikluskorralduse üldiste põhimõtete määramine. Hinnangu andmine teede seisukorrale ja perspektiividele toimub üldplaneeringus ülalnimetatud ülesande täitmiseks vajalikul määral. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
Tehnilise Järelevalve Amet 17.10.2014 nr 1-12/14-1397-003	Ehitiste kavandamisel avalikku veekogusse (territoriaalmeri) tuleb üldplaneeringu lahendus enne vastuvõtmist kooskõlastada Tehnilise Järelevalve Ametiga.	Planeering kooskõlastatakse ametkondadega vastavalt Planeerimisseadusele <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
Keskkonnaamet 17.10.2014 nr HJR 6-8/14/20578-2	Üldplaneeringus täpsustada tiheasustusala mõistet. Riigikontrolli töi 21.11.2007 auditi "Ehitustegevus ranna- ja kaldaalal" punktis 66 välja, et tiheasustusala määramisel peaks üheks oluliseks kriteeriumiks olema ehituskruuntide arv.	Vastavalt PlanS on üldplaneeringu ülesanne kompaktse asustusega alade ning tiheasustusala määramine maareformi seaduse mõistes. Üldplaneeringus täpsustatakse maakasutus põhimõtteid ja üldisi ehitustingimusi tiheasustusaladel. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Kui üldplaneeringuga kavandatakse ehituskeeluvööndi vähendamist võrreldes looduskaitse seaduse §-s 38 välja toodud ulatustega, palume analüüsida kas antud asukohas ehituskeeluvööndi vähendamine on kooskõlas ranna- ja kalda	Seisukohaga arvestatakse, ehituskeeluvööndi vähendamise etpanekut esitades analüüsitakse, kas vähendamine on kooskõlas ranna- ja kalda kaitse eesmärgiga. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks</i>

	kaitse eesmärkidega (vastavalt looduskaitseaduse §-s 40 väljatoodule).	<i>puudub vajadus.</i>
	Palume lisaks kaldakindlustustele analüüsida ka võimalike rannakindlustuste rajamise vajadusi (Keskkonnaametile teadaolevalt on maaomanikud pidanud vajalikuks rannakindlustuse rajamist näiteks Saviranna piirkonnas).	Rannakindlustuse rajamise vajaduse analüüsiga on juba arvestatud. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Üldplaneeringus kajastada asustatud väikesaartele ehitamise võimalused (Koipsi, Rammu, Rohusi).	Üldplaneeringuga kajastatakse väikesaartele ehitamise võimalust. <i>KSH programmi ja lähteseisukohti täiendatakse.</i>
	Vabariigi Valitsuse 1. aprilli 2010 korraldusega nr 118 kinnitati veeseaduse § 38 lõike 2 alusel Lääne-Eesti vesikonna, Ida-Eesti vesikonna ja Koiva vesikonna veemajanduskavad. Palume Harju maakonda puudutavas veemajanduskavas toodud eesmärkidega arvestada ka üldplaneeringus. Samuti palume pöörata tähelepanu, et ruumilise arengu suunamisel peab arvestama kinnitatud põhjaveevaruga.	Veemajanduskavas toodud eesmärkidega ja kinnitatud põhjaveevarudega üldplaneeringu koostamisel arvestatakse. <i>KSH programmi ja lähteseisukohti täiendatakse.</i>
	Maardlate ja maavaravaruga seonduva planeerimisel palume arvestada Vabariigi Valitsuse 10. märtsil 2011 heaks kiidetud „Ehitusmaavarade kasutamise riikliku arengukava 2011 – 2020“.	Ehitusmaavarade riiklik arengukava on oluliseks sisendmaterjaliks üldplaneeringu lahenduse koostamisel ja mõjude hindamisel. Valla üldplaneeringu ja mõjude hindamise käigus analüüsitakse kaevandamisega kaasnevat mõjusid ja tehakse vajadusel ettepanekud asjakohastele ametkondadele kaevandustegevuse perspektiivide osas. <i>KSH programmi ja lähteseisukohti täiendatakse.</i>
	Asustuse ning muude objektide planeerimisel, mis mõjutavad kaitstavaid loodusobjekte peab	Maakasutust planeerides arvestatakse kaitstavate loodusobjektide ja nende kaitse-

	lähutama looduskaitseaduses ja kaitsealade kaitse-eeskirjades toodust. Samuti palume arvestada „ Looduskaitse arengukavas “ tooduga.	eesmärkidega. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Jõelähtme vallas vajab olulist täpsustamist rohevõrgustiku paiknemine ja kasutustingimuste määramine. Soovitame rohevõrgustiku täpsustamiseks kaasata loomastikuurijad, et maksimaalselt tagada planeeringusse kantava rohevõrgustiku toimimine ning rändeteede ja koridoride vajadusele ja tegelikkusele vastavus.	Üldplaneeringuga täpsustatakse rohevõrgustiku piire ja kasutustingimusi. Töösse kaasatakse Hendrikson&Ko keskkonnakorralduse spetsialist Kaile Peet, kes on spetsialiseerunud loomastiku-uuringutele ja omab BSc kraadi zooloogias Tartu Ülikoolist. <i>KSH programmi täiendatakse KSH töögrupi osas.</i>
	Üldplaneeringu joonistel peavad kajastuma veeseaduse § 24 ¹ kohased reovee kogumisalade piirid koos perspektiivsete ühiskanalisatsiooniga kaetavate aladega, mis ei ole määratud reoveekogumisaladeks.	Reoveekogumisala piirid ja üldplaneeringuga määratavate perspektiivsete ühiskanalisatsiooniga kaetavate alade piirid kantakse joonisele. <i>Programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Metsaseaduse § 23 ¹ tulenevat, planeeringuga asula või elamu kaitseks õhusaaste, müra, tugeva tuule või lumetuisu eest või tuleohu vähendamiseks või metsatulekahju leviku tõkestamiseks määratud metsa majandamisel võib kohaliku omavalitsuse üksus kokkuleppel maaomanikuga planeeringuga seada piiranguid uuendusraie tegemisel raieliigile ning lageraie tegemisel langi suurusele ja raievanusele.	Seisukoht võetud teadmiseks. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	KSH programmi punkti 3 „KSH huvigrupid“ palume lisada ka võrguettevõtted, kuna üldplaneeringute menetlemisel on tekkinud probleeme, et neid ei ole kaasatud mõju hindamise protsessi. Antud punktis palume parandada Keskkonnaameti Harju regioon Keskkonnaameti Harju-Järva-Rapla regiooniks. Sama viga on ka KSH	KSH programmi punkti 3 lisatakse huvigrupina võrguettevõtted. „Keskkonnaameti Harju regioon“ asendatakse „Keskkonnaameti Harju-Järva-Rapla regioon“. <i>KSH programmi ja lähteseisukohti täiendatakse.</i>

	programmi punktis 4.	
	<p>KSH programmi punktis 5 "Programmi koostanud eksperdi ja strateegilise planeerimisdokumendi koostaja andmed" esitatakse KSH juhteksperdi ja töörühma andmed. KSH programmi punktis 2 esitatakse üldplaneeringu elluviimisega eeldatavalt kaasnevad keskkonnakomponendid. Märkime, et esitatud töörühma koosseis ei kata kõiki hinnatavaid keskkonnakomponente. Keskkonnaametil puudub veendumus, kas esitatud töörühm suudab hinnata KSH programmis esitatud mõjusid.</p>	<p>Juhime tähelepanu, et ptk 5 esitatud töörühma kirjelduse juures on lause "Töörühma koosseisu võidakse töö käigus vajadusel täiendada". Vastavalt programmile laekunud seisukohtadele lisame töörühma koosseisu loomastiku eksperdi Kaile Peet'i. Palume Keskkonnaametil täpsustada, millised on puudujäägid töörühma koosseisus.</p>
	<p>Palume võimalusel kajastada, milliseid olemasolevaid uuringuid kasutatakse mõjude hindamisel ning milliseid uuringuid on juurde vaja. Selgitame, et olemasolevate andmete eelnev analüüs ja sellest lähtuv uuringute vajalikkuse hindamine on üks kvaliteetse hindamise aluseid.</p>	<p>KSH koostamisel kasutatakse eelkõige riiklikke ja maakondlikke sektorarengukavasid ja nende koostamise raames läbiviidud uuringuid. <i>KSH programmi täiendatakse.</i></p>
	<p>Palume KSH programmis võimalusel kajastada, mis meetodikat (nt mudeleid jt kvantitatiivseid analüüsimeetodeid, või kvalitatiivseid meetodeid, nt eksperthinnanguid jms) kasutatakse konkreetsete mõjude hindamisel keskkonnamelementide kaupa ja alternatiivide võrdlemisel. Milliseid juhendeid kasutatakse mõju hindamise läbiviimisel? Palume kajastada kameraalsed tööd ja välitööd. Näiteks elustikule mõju hindamisel (sõltub objektist) tuleks välitööd</p>	<p>KSH viiakse läbi strateegilisele pikaajalisele arengudokumendile, millega kaasnevad eelkõige kaudsed keskkonnamõjud. Objektipõhist hindamist Jõelähtme üldplaneeringu KSH-ga ei teostata, KSH raames ei kavandata ulatuslikke välitööd. <i>KSH programmi täiendatakse.</i></p>

	teha inventuuri eesmärgile sobival ajal (nt taimeuuringud vegetatsiooniperioodil, mitte talvel paksu lumega).	
Maa-amet 20.10.2014 nr 6.2-3/14044	Planeeringulahendust koostades ei tohi ühegi teise maaomaniku huve ilma põhjendatud ja kaalutletud vajaduseta eelistada riigi huvidele. Juhul, kui kitsendusi ja piiranguid põhjustavate ja maakasutust piiravate objektide asukoht kavandatakse riigimaale, siis tuleb esitada vastavad põhjendused ning pakkuda välja riigimaad kõige vähem kitsendavad lahendused. Märgime, et Maa-amet riigivara valitsema volitatud asutusena ei pea võimalikuks aktsepteerida Maa-ametile volitatud maauksuste ümberplaneerimist vähemväärtuslikeks maa-aladeks võrreldes olemasoleva maakasutusega.	Üldplaneering on üldise tasandi planeering, mille koostamise eesmärk on valla ruumiliste arengusuundade kujundamine ning nende alusel maakasutuse juhtotstarvete määramine ja maa- ja veelade üldiste maakasutus- ja ehitustingimuste määramine. Üldplaneering maakasutust planeerides ei järgi maaomandit ja krundipiire, vaid kavandab maakasutust valla ruumilistest arengusuundadest lähtuvalt. <i>Programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Iga konkreetse maa-ala planeerimisel tuleb kaaluda majanduslikke, sotsiaalseid, funktsionaalseid, esteetilisi, liiklustehnilisi, looduslikke, õiguslikke jms aspekte ja tegureid ning käsitleda neid tasakaalustatud alustel. Sealjuures peab kohalik omavalitsus lähtuma lähipiirkonna planeerimisvajadustest laiemalt.	Üldplaneeringu koostamisega paralleelselt viiakse läbi KSH. Üldplaneeringut koostades arvestatakse majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna ning looduskeskkonna arengu pikaajalisi suundumusi ja vajadusi. KSH raames hinnatakse kavandatava tegevusega kaasnevaid võimalike keskkonnamõjusid, kuid seda üldplaneeringu üldistusastet arvestades, mitte iga konkreetse maa-ala põhiselt. <i>Programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Perspektiivselt munitsipaalomandisse taotletavate maa-alade maakasutuse juhtotstarbed soovitage planeerida pigem detailsemalt, et kiirendada ja lihtsustada hilisemat maa	Seisukoht võetakse teadmiseks. Planeeringu koostamise algetapis on Jõelähtme vald seisukohal, et oma olemuselt on üldplaneering üldise tasandi planeering, millega määratakse ära maakasutuse juhtotstarbed,

	munitsipaalomandisse andmise menetlust.	olulisemate taristuobjektide kulgemine ja vajadus ning nendega seotud reeglid üldiste maakasutus- ja ehitustingimuste näol. <i>Programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Palume planeeringu ja KSH jooniste koostamisel kasutada keskkonnaregistris arvelolevate maardlate piire.	Planeeringute koostamisel kasutatakse keskkonnaregistrisse kantud keskkonnaandmeid. <i>Programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Segadusest hoidumise eesmärgil palume maardlate nimetamisel dokumentides läbivalt kasutada keskkonnaregistris kasutusel olevaid maardlate ja maavarade nimetusi, nt Kallavere graniidimaardla asemel on korrektne nimetada Maardu kristalliinse ehituskivi maardla.	Lähteseisukohtade dokumenti ja KSH programmi korrigeeritakse, kasutades keskkonnaregistris kasutusel olevaid maardlate ja maavarade nimetusi. <i>KSH programmi ja lähteseisukohti täiendatakse.</i>
	Planeeringus ja KSH koostamisel arvestada MaaPS § 62 sätetega, mille kohaselt tuleb maapõue seisundit ja kasutamist mõjutava tegevuse korraldamisel tagada keskkonnaregistris arvele võetud maavara kaevandamisväärsena säilimine ja juurdepääs maavaravarule.	Seisukohaga arvestatakse. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Lähtuvalt piirkonna ehitusmaavara defitsiidist ja vajadusest kaitsta arvelolevat maavaravaru ning olemasolevat olukorda palume üldplaneeringu koostamisel arvestada ehitusmaavarade kasutamise riikliku arengukava 2011-2022 aruandes tooduga.	Ehitusmaavarade riiklik arengukava on oluliseks sisendmaterjaliks üldplaneeringu lahenduse koostamisel ja mõjude hindamisel. Valla üldplaneeringu ja mõjude hindamise käigus analüüsitakse kaevandamisega kaasnevaid mõjusid ja tehakse vajadusel ettepanekud asjakohastele ametkondadele kaevandustegevuse perspektiivide osas. <i>KSH programmi ja lähteseisukohti on vastavalt täiendatud.</i>

	Palume enne PlanS § 18 kohast vastuvõtmist edastada kogu üldplaneeringu dokumentatsioon Maa-ametile ülevaatamiseks ning seisukoha võtmiseks.	Maa-ametile, kui Keskkonnaministeeriumi poolt volitatud isikule esitatakse üldplaneering kooskõlastamiseks enne selle vastuvõtmist vastavalt PlanS § 17. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
Viimsi vald 21.10.2014 nr 10-10/5481-1	Viimsi vald naaberomavalitsusena on eriti huvitatud Jõelähtme valla üldplaneeringuga kavandatavatest Muuga sadama idaosa strateegilistest arengusuundadest. Palume Viimsi Vallavalitsus lisada KSH programmi punktis 3 toodud huvitatud isikute või asutuste hulka ning loodame edasisele heale koostööle kogu piirkonna tasakaalustatud arengu eest seismisel.	KSH programmi punkti 3 täiendatakse, lisades huvitatud isikute loetellu „Naaberomavalitsused“. <i>KSH programmi ja lähteseisukohti täiendatakse.</i>
AS Elering 21.10.2014 nr 11-4/2014/673-2	Elering ei esita Jõelähtme valla keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi eelnõule kommentaare ega ettepanekuid. Kui järgnevate esitatavate aspektide põhjal selgub, siiski et neid tuleks arvestada ka KSH koostamisel, siis palume vajalikud muudatused KSH programmi sisse viia.	Esitatud andmed olemasoleva elektrivõrgu osas Harjumaal ja liinide osas Jõelähtme vallas kantakse joonisele (st olemasolevat infokihti vajadusel täpsustatakse). <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
Harju Maavalitsus 22.10.2014 nr 12-4/2014/3747	Soovitan Jõelähtme valla üldplaneeringus ja KSH-s käsitleda Jõelähtme valla territooriumile kavandatavatest olulistest joonehitistest ja teistest objektidest (sealhulgas perspektiivne Rail Balticu raudteetrass, Muuga sadamasse kavandatav LNG terminal, Muuga sadamasse kavandatav pump-hüdroakumulatsioonijaam, perspektiivne Tallinn-Helsingi raudteetrass jne) tulenevat keskkonnamõju.	KSH läbiviimisel hinnatakse kavandatava tegevusega, sh Jõelähtme valla territooriumile kavandatavate olulistest joonehitistest ja teistest objektidest, kaasnevaid keskkonnamõjusid üldplaneeringu täpsusastmes ja tuginedes võimalusel joonehitiste ja teiste olulist objektide mõjude hindamise tulemustele. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>

	<p>Muuga sadam on oluliseks riiklikuks transiidi- ja logistikasõlmeks. Üleriigilise planeeringu seletuskirja peatükis 4.3.3 on öeldud, et sadama vahetus läheduses paiknevate maade kasutuselevõtmisel tuleb arvestada nii sadama laiendamise perspektiivi kui ka sadamast lähtuvate häirivate teguritega (müra, transpordivood). Kuna sadama asukoha muutmine on kulukas ja keerukas, tuleb vältida uute elamualade arendamist vahetult sadama naabruses.</p>	<p>Seisukoht võetakse teadmiseks. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i></p>
	<p>Soovitan üldplaneeringu koostamisel jälgida, et hoidutaks väärtuslikele põllumaadele uute hoonestusalade planeerimisest.</p>	<p>Üldplaneeringuga määratakse väärtuslike põllumajandusmaade paiknemine Jõelähtme valla territooriumi. Ühtlasi määratakse tingimused väärtusliku põllumajandusmaa kasutuseks ja kaitseks. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i></p>
	<p>PlanS § 17 lg 3 p 2 alusel peab Jõelähtme Vallavalitsus valla üldplaneeringu esitama maavanemale teiste kohalike omavalitsuste või riigiasutustega kooskõlastamise vajaduse määramiseks enne selle PlanS § 18 lõike 1 kohast vastuvõtmist.</p>	<p>Üldplaneering esitatakse maavanemale täiendava kooskõlastusvajaduse määramiseks. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i></p>
<p>Kuusalu vald 22.10.2014 nr 7-1/3588-1</p>	<p>Käesolevas staadiumis puudub Kuusalu vallal konkreetne vajadus oma poolt täiendavate seisukohtade ja täiendustepanekute esitamiseks, millega tuleks Teil üldplaneeringu koostamisel arvestada.</p>	-
<p>Majandus- ja Kommunikatsiooni- 22.10.2014 nr 1.10-17/14-00555/108 ja 07.11.14 nr 1.10-</p>	<p>MKMil ei ole vastuväiteid keskkonnamõju strateegilise hindamise (edaspidi <i>KSH</i>) programmi eelnõus ja üldplaneeringu lähteseisukohtades toodule.</p>	<p>Vt Maanteameti ja Tehnilise Järelevalve Ameti seisukohad. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i></p>

17/14-00555/117	Palume üldplaneeringu ja KSH programmi koostamisel arvestada Maanteeameti 13.10.2014 kirjas nr 15-4/14-00241/493 ja Tehnilise Järelevalve Ameti kirjas 17.10.2014 nr 1-12/14-1397-003. (edastatud ka Jõelähtme vallale) tehtud ettepanekutega.	
Terviseamet Põhja talitus 23.10.2014 nr 9.3-4/6441-3	Olemasoleva asustuse olulisel laiendamisel või uue planeerimisel arvestada joogivee ressursi olemasolu ja joogiveekvaliteedi nõuetega.	Seisukohaga arvestatakse. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus, kuna teemad kajastuvad programmis.</i>
	Planeerimisel tuleb arvestada liiklusest tulenevate negatiivsete mõjudega (õhusaaste, müra, vibratsioon) ja tagada uut planeeritavatel aladel kehtivad müra taotlustasemed.	Liiklusest tulenevate mõjudega arvestatakse elamu-, üldkasutatavate maade ning puhkealade määramisel. Vajadusel määratakse leevendusmeetmete tagamaks müra normtasemed. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus, kuna teemad kajastuvad programmis.</i>
	Uute teede (sh raudteede) projekteerimisel arvestada liiklusest tulenevate negatiivsete mõjudega ja teostada trasside valik selliselt, et nii olemasolevad kui ka perspektiivse elamufunktsiooniga alad ei jääks piirnorme ületava müra- ja õhusaaste ning vibratsiooni aladele.	Üldplaneeringuga kavandatakse vajadusel teede põhimõttelised asukohad. Projekteerimine on hilisem etapp. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus</i>
	Üldplaneeringu koostamisel ja mõjude hindamisel tuleks sotsiaalobjektidele sobivamad asukohad leida, mis oleksid eemal müra- ja õhusaaste allikatest. Sotsiaalobjektide asukohad tuleks üldplaneeringus eraldi välja tuua ja ära märkida joonistele.	Üldplaneeringuga määratakse maakasutuse juhtotstarve (üldkasutatava hoone maa, puhke- ja virgestusmaa) võimaldamaks sotsiaalobjektide rajamist. Maakasutuse planeerimise arvestatakse väljatoodud asjaoludega. Vajadusel määratakse leevendusmeetmed. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
Elamuala ja tööstusala vahel	Seisukoht võetud teadmiseks.	

	peaks olema planeeritud puhverala, mis leevendaks tootmisest põhjustatud negatiivseid mõjusid ning tagaks elamualal normeeritud müra- ja välisõhu saastatuse tasemed.	<i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Soovitame üldplaneeringus Muuga sadama lähipiirkonda elamumaid mitte planeerida.	Seisukoht võetud teadmiseks. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Võimalike müraobjektidena tuleks üldplaneeringu menetlemisel ja KSH-s käsitleda alajaamasid. Palume planeerimisprotsessis elamumaade ja alajaamade lähestikku paiknemisele ning võimalikele leevendusmeetmetele tähelepanu pöörata.	Seisukoht võetud teadmiseks. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Oluliseks terviseriskiks on kõrge radoonitase elamutes või üldkasutatavates hoonetes. Tuleb arvestada, et ka madala radooniriskiga piirkonnas võib esineda kõrge radoonitasemega alasid. Seetõttu on vaja detailplaneeringustaadiumis määrata pinnase radooniriski suurus.	Üldplaneeringuga määratakse üldised tingimused radooniohu vältimiseks. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Planeeringutes tuleb arvestada ka võimaliku valgusreostusega ja kavandada meetmed häirivuse vähendamiseks.	Valgusreostusega arvestamine nõuab detailsemat planeerimistasandit, üldise põhimõttelise vajadusena kajastatakse teemat. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
	Planeerimisel soovitame lähtuda põhimõttest, et kaitsevöönditesse (riigimaanteed, kohalikud maanteed, raudteed, elektriliinid jne) ei jääks elamumaid ega sotsiaalobjekte.	Seisukohaga võimalusel arvestatakse. Kui taristuobjektide kaitsevööndisse kavandatakse elamuid ja sotsiaalobjekte, määratakse leevendusmeetmed. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
Siseministerium 19.11.2014 nr 13-3/207-2	1. Kuidas toimub 2011. aastal kehtestatud Loo aleviku, Liivamäe küla, Saha küla ja	1. Vastavalt üldplaneeringu hankedokumentide lisale 1 Tehniline kirjeldus (on lepingu

	<p>Nehatu küla üldplaneeringu lahenduse arvestamine koostamisel olevas üldplaneeringus?</p> <p>2. Kas koostamisel olev üldplaneering võtab arvesse kehtivaid detailplaneeringuid või on kavas teha ettepanekuid nende kehtetuks tunnistamiseks?</p> <p>3. Kuidas võetakse arvesse vallas algatatud teema- ja osaüldplaneeringute lahendusettepanekuid, mille edasine menetlemine on lõpetatud (Jõelähtme Vallavolikogu 31. märtsi 2014 otsusega nr 59)?</p> <p>4. Üldplaneeringu koostamisel arvestada, et koostamisel on Harju maakonnaplaneering 2030+ ja Muuga sadama piirkonnas veeldatud maagaasi (LNG) terminali asukoha valimise teemaplaneering.</p>	<p>osa) punktile 7.2. Kehtivaid Jõelähtme valla osaüldplaneeringuid muudetakse üksnes juhul kui see on vajalik lähtudes valla uue üldplaneeringu ruumilisest visioonist ja arengusuundadest.</p> <p>2. Lähteseisukohtade etapis ei ole teada vajadus kehtivate üldplaneeringute kehtetuks tunnistamist. Üldplaneering teeb selleks ettepaneku, kui vajadus selleks ilmnev tulenevalt valla uue üldplaneeringu ruumilisest visioonist ja arengusuundadest.</p> <p>3. Teema- ja osaüldplaneeringuid, mille menetlemine on lõpetatud, ei võeta arvesse.</p> <p>4. Harju maakonnaplaneeringu ja Muuga sadama piirkonna veeldatud maagaasi terminali asukoha valiku teemaplaneeringuga arvestatakse.</p> <p><i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i></p>
<p>Keskkonna- ministeerium 07.11.2014 nr 11- 2/14/7977-3</p>	<p>Üldised märkused:</p> <p>1. Juhime tähelepanu sellele, et Jõelähtme vallas asub mitmeid projekteeritavaid kaitstavaid loodusobjekte</p> <p>2. Pöörata tähelepanu ka vete looduslikule seisundile, nii pinna- kui põhjavee hea seisundi saavutamisele ja hoidmisele.</p> <p>3. KSH programmi peatükis 2 leheküljel 6 on mainitud Rebala maastikukaitseala. Samas leheküljel 4 räägitakse Rebala muinsuskaitsealal muinsuskaitse eritingimuste seadmistest. Palume kasutada ka programmi leheküljel 6 korrektset mõistet.</p> <p>4. Juhul, kui üldplaneeringu elluviimisega ei kaasne eeldatavalt piiriülest</p>	<p>Üldised märkused:</p> <p>1. Võetud teadmiseks.</p> <p>2. Võetud teadmiseks.</p> <p>3. Arvestatud, KSH programmi on korrigeeritud.</p> <p>4. KSH programmi on korrigeeritud.</p> <p>5. Võetud teadmiseks.</p> <p>Üldplaneeringus ja KSH käsitletakse kõiki maardlaid, nii lähteseisukohtades kui programmis on välja toodud need, mille osas on peetud oluliseks enam tähelepanu pöörata.</p> <p>Maavara osas:</p> <p>1. Arvestatakse, KSH programmis maardlate nimistu</p>

	<p>keskkonnamõju, on KSH järelevalvajaks Keskkonnaamet.</p> <p>5. Jõelähtme valla piires asub kokku kaheksa maardlat.</p> <p>Maavara osas:</p> <p>1. Palume kasutada maardlate nimetamisel keskkonnaregistri maardlate nimistu andmeid.</p> <p>2. Lisaks kaevandustegevusega kaasneva keskkonnamõju hindamisele tuleb üldplaneeringus ja KSH käigus selgitada, kuidas tagatakse maavara kui loodusvara kaitse. Juhime tähelepanu sellele, et maardlale tohib kavandada tegevusi vaid siis, kui selleks on saadud valdkonna eest vastutava ministri (volitatud asutuse) kooskõlastus.</p> <p>3. Väärrib tunnustust, et dokumentides on pööratud tähelepanu maardlate kasutusperspektiivi planeerimisele. Siiski tuleb arvestada, et maavara kasutada või kaevandada andmine, sh nn kaevandamistegevuse vähendamine, on riigi pädevuses ning sellele ei saa anda seisukohta omavalitsusega KSH ekspert.</p> <p>4. Üldplaneeringu lähteseisukohtade peatükis 2 jääb arusaamatuks viide endiste karjääride puistangute kasutustingimustele ja -perspektiivile. Kas mõeldud on mahajäetud karjäärialade kaevandamisega rikutud ja korrastamata alasid ning nende kasutustingimustele ja perspektiivile soovitude andmist?</p> <p>5. KSH programmis ei saa käsitleda maardlat tehiskeskkonnana. Maardla tähendab keskkonnaregistris arvele võetud maavara lasundit</p>	<p>andmeid korrigeeritud..</p> <p>2. Üldplaneeringu koostamise raames viiakse läbi KSH, mille käigus hinnatakse kavandatava tegevusega kaasnevaid mõjusid mh maardlatele, arvestades üldplaneeringu täpsusastet. Üldplaneeringu koostamise raames ei viida läbi kaevandustegevusega kaanevat keskkonnamõju hindamist. Üldplaneering määrab maakasutuse juhtotstarbed ning määrab maa- ja veealade kasutamise – ja ehitustingimused.</p> <p>3. Seisukoht võetud teadmiseks.</p> <p>4. Jah, mõeldud on mahajäetud karjäärialade kaevandamisega rikutud ja korrastamata alasid ning nende kasutustingimustele ja perspektiivile soovitude andmist.</p> <p>5. KSH programmi on korrigeeritud, tehiskeskkonna loetelus „maardlad“ asendatakse „kaevandused ja karjäärid“.</p> <p>6. Võetud teadmiseks. Täpsustame, et tegemist ongi eraldi analüüsiga.</p> <p>7. Ettepanekuga arvestatakse osaliselt. KSH lähtub üldplaneeringu täpsusastmest. Üldplaneering on strateegiline arengudokument, millest ei selgu konkreetsed ehitusmahud ja sellest lähtuv maavara vajadus ja iseloom. Üldplaneeringu peamiseks ülesandeks on valla ruumilise arengu põhimõtete kujundamine ja maa-aladele juhtotstarvete määramine. Seetõttu ei ole võimalik hinnata maavara kulu ja varustuskindlust. KSH käigus hinnatakse üldplaneeringu elluviimisega eeldatavalt kaasnevat olulist mõju maavarale, selle kaevandamisväärsusele, juurdepäätavusele ja</p>
--	--	---

	<p>või lasundi osa. Tehiskeskkonna loetellu võib lisada kaevandused ja karjäärid.</p> <p>6. Üldplaneeringute lähteseisukohtade peatükis 3.3 on loetletud teostatavad uuringud ja analüüsid. Juhime tähelepanu sellele, et maardlatega ja suurõnnetuse ohuga ettevõtetega seonduvat tuleb analüüsida eraldi, kuna tegemist on kahe eraldiseisva ettevõtlusvaldkonnaga. Maardlatega seonduv ettevõtmine nimetada selguse mõttes kaevandamiseks.</p> <p>7. KSH käigus tuleb hinnata üldplaneeringu elluviimisega eeldatavalt kaasnevat mõju maavarale, selle kaevandamisväärsusele, juurdepääsetavusele ja optimaalsele kasutamisele, arvestades maavara säästliku kasutamise põhimõtteid. Hinnata, kas planeeringus kavandatu teostamiseks kulub maavarasid olulisel määral ning kas planeeringu elluviimiseks on tagatud varustatus maavaraga või tuleb selleks avada lähipiirkonnas uusi karjääre või kaevandusi.</p>	<p>optimaalsele kasutamisele, arvestades maavara säästliku kasutamise põhimõtteid.</p>
<p>Kaitseministeerium 27.10.2014 nr 12.3-2/14/4296</p>	<p>1. Kajastada planeeringus Kaitseväe Jägala linnaku (katastritunnused 24505:002:0110; 24504:009:0001; 24504:009:0071) ümber riigikaitse objekti piiranguvöönd kuni 2000 meetrit kinnistu piirist. Palume üldplaneeringu seletuskirja tekstis selgitada riigikaitse objekti piiranguvööndi sisu.</p> <p>2. Kaitseministeeriumiga tuleb kooskõlastada kõigi ehitiste planeeringud, projekteerimistingimused ja ehitusprojektid, mille kõrgus</p>	<p>Seisukoht võetud teadmiseks. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i></p>

	<p>ületab 28 m ja energiatuulikute planeeringud, projekteerimistingimused ja ehitusprojektid, mille kogukõrgus (torn + rootor + labad) ületab 28 m.</p> <p>3. Palume seletuskirjas käsitleda riigikaitseväljaõppe toimumist Jõelähtme valla territooriumil väljapool Kaitseministeeriumi alasiid (Kaitsevägi ja Kaitseliit kasutavad metsaalasid riigikaitseväljaõppe korraldamisel (metsaseadus § 36), aga ka Kaitseministeeriumi valitsemisala kinnistuid (Jõelähtme vallas 24505:002:0268).</p>	
--	--	--

7. KSH programmi avaliku väljapaneku jooksul laekunud ettepanekud

KSH programmi ja üldplaneeringu lähteseiskohtade avaliku väljapaneku jooksul laekus 2 kirja ettepanekutega. Mõlemad ettepanekud olid seotud üldplaneeringu lahendusega ja KSH programmi täiendamiseks puudub vajadus. Esitatud ettepanekuid käsitletakse käeolevas etapis teavitavatena ning võetakse arvesse üldplaneeringu koostamisel ja KSH läbiviimisel.

Esitatud ettepanekutele vastatakse kirjalikult, kuid üldplaneeringu sisuline lahendus valmib mai 2015.

Kirjavahetus (laekunud ettepanek ja valla vastuskiri) on esitatud lisade peatükis.

Laekunud seisukohad:

Seisukoha esitaja, kirja kuupäev ja nr	Laekunud seisukoht	Arvestamine KSH programmis
Maanteeamet 20.11.2014 nr 19-2/14-00098/109	Riigi põhimaantee 1 Tallinn-Narva Kostivere liiklussõlme ja kogujateede asukoha määramiseks teha koostööd Maanteeametiga;	Seisukoht on võetud teadmiseks. <i>KSH programmi ja lähteseiskohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>

AS EG Võrguteenus 21.11.2014 nr 7-2/3324	Arvestada vastavalt PlanS § 7 lg 3 p10 üldplaneeringus AS-le Võrguteenus AG kuuluvaid olemasolevaid ja perspektiivseid D-kategooria maagaasi torustikke ja tehno rajatisi ja D-kategooria gaasipaigaldise kohta kehtivad normatiivakte; Määrata üldplaneeringuga Muuga sadamasse kavandatava LNG terminali trassikoridorid (ühendustorustik AS Eesti Gaasi C kategooria gaasivõrguga, ühendustorustik AS EG Võrguteenus D kategooria gaasivõrguga)	Seisukoht on võetud teadmiseks. Olemasolevad D-kategooria trassid on kantud tugiplaanile vastavalt andmebaasidele ja perspektiivsete D-kategooria gaasitrasside planeerimise vajalikkus ja asukohad selgitatakse välja üldplaneeringu koostamise protsessi käigus koostöös võrguhaldajatega. <i>KSH programmi ja lähteseisukohtade muutmiseks puudub vajadus.</i>
---	---	---

Lisad

Lisa 1. KSH algatamise otsused

Lisa 2. Seisukohtade küsimine KSH programmi eelnõule

Lisa 3. KSH programmi eelnõule laekunud seisukohad, avalikustamisel laekunud ettepanekud

Lisa 4. KSH programmi avalikustamisest teavitamine

Lisa 5. Avalike arutelude protokollid

Lisa 6 .KSH programmile laekunud seisukohtade ja avalikustamise perioodil laekunud ettepanekutele vastuskirjad

